

УДК 338.242

Гудзь М.В.¹

Палей Д.О.²

¹ д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. МТЕ-510м НУ «Запорізька політехніка»

ЕКОНОМІЧНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ В ПЕРЕХІДНИХ ЕКОНОМІКАХ

Однією з характерних особливостей реалізації функцій держави є наявність чітко визначених принципів та форм. Саме вони не лише забезпечують єдність та системність функцій, а й визначають засоби зовнішнього прояву та забезпечення функцій держави. Аналіз форм реалізації функцій держави в економічній сфері свідчить, що ця проблема залишалася недослідженою, оскільки питання формативної площини функцій досліджувалося лише в контексті інших проблем.

Дослідженням економічної ролі держави займаються такі вчені-економісти, як Абалкін Л.І., Аніловська Г.Я., Бірюков О.А., Геєць В.М., Лібанова Е.М., Мочерний С.В., Панченко Є.Г., С.А. Сафонов та інші провідні вітчизняні науковці. Мета роботи полягає в тому, щоб проаналізувати та з'ясувати основні риси економічних функцій держави в перехідних економіках.

Економічна діяльність держави реалізується в сукупності конкретних видів діяльності, тобто функцій. Функції класифікують за певними ознаками, видами і цілями діяльності, за джерелами фінансування, за характером заходів (економічні, адміністративні, стимулюючі, обмежені, національні

тощо), за обсягом і розподілом діяльності (уся економіка чи певна сфера, довгострокові і короткострокові). Найбільш розповсюдженою є класифікація за сферою дії: внутрішні і зовнішні функції. Внутрішні функції - це напрями діяльності держави щодо суспільства в економічній, політичній, ідеологічній, соціальній та інших сферах. Зовнішні функції - це напрями діяльності щодо інших держав у сфері забезпечення економічних інтересів даної держави і суспільства. [1, с. 91]. Базовою характеристикою для класифікації функцій є вид діяльності. У кожному конкретному виді діяльності певним чином присутні і поєднуються характеристики різних видів діяльності. Складність завдань, що постають перед державою, визначають і множинність функцій, через які реалізується діяльність держави. Скласти певний перелік функцій держави неможливо. Водночас є основні функції держави, які забезпечують нормальне функціонування і розвиток економіки.

Економічна роль держави комплексно розкривається у таких її основних функціях: 1) національно-демократичне економічне планування; 2) здійснення (через діяльність центрального банку) єдиної грошово-кредитної політики; 3) проведення регіональної політики, тобто забезпечення рівномірного розвитку регіонів країни, планомірного розвитку продуктивних сил у межах цих регіонів, а отже - усього господарського комплексу; 4) послаблення й відвернення екологічної кризи; 5) розвиток економічної та значною мірою соціальної інфраструктур; 6) розвиток фундаментальних і частково прикладних наукових досліджень, які не дають швидкої віддачі; прискорення розвитку науки в системі "наука - техніка - виробництво"; 7) сприяння розвитку передових галузей, що визначають науково-технічний прогрес (ракетно-космічної, авіаційної та інших видів техніки), а також посилення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняного виробника; 8) створення раціональних умов для розвитку дрібних і середніх підприємств; 9) здійснення антициклічного та антикризового регулювання економіки; 10) антимонопольна діяльність, оптимальне роздержавлення, приватизація, реприватизація, націоналізація та денационалізація; 11) забезпечення справедливого розподілу й соціальної захищеності громадян; 12) виконання функцій підприємця на підприємствах базових галузей з виробничим циклом (суднобудування, метробудування та ін.); 13) максимальне використання демократичною державою переваг ринку і водночас нейтралізація його недоліків (значної соціальної диференціації суспільства, монополістичних тенденцій в економіці, руйнування навколишнього середовища та ін.), забезпечення поступового входження національної економічної системи у світову економіку, у глобальний економічний простір. Ці функції значною мірою збігаються з функціями державного регулювання економіки [2, с. 111].

З погляду моделей ринкової економіки останнє положення є узагальненим. Вона, як відомо, пройшла певні етапи розвитку і для неї

характерні різні моделі як у минулому, так і сьогодні. Для всіх розвинених країн давно пройденим історичним етапом є етап первісного нагромадження капіталу. Власне кажучи, цей етап є передринковим. Для нього характерне інтенсивне нагромадження приватних капіталів, їх інвестування в економіку. Для країн Західної Європи і США головними джерелами таких нагромаджень були доходи торговельного і лихварського капіталів; доходи від ремісничої діяльності; пограбування колоніальних країн і певної частини населення своєї країни. В Україні цей етап інтенсивно розвивався у 1990-1995 рр., головним джерелом накопичення стала "прихвятизація".

Сучасна економіка України вже не є моделлю суто первісного нагромадження капіталу за рахунок загальнонародної власності. Разом з тим її, строго кажучи, не можна зараховувати до моделей економіки, характерних для країн Заходу і навіть більшості постсоціалістичних країн. Йдеться не про основні ознаки, що характеризують тип економіки, а про ті, які характеризують її в аспекті якості (продуктивність економіки; економічна ефективність; рівень розвитку ринкової інфраструктури, маркетингу, менеджменту, бізнес-планування; якість господарського права і рівень лібералізації економіки, її цивілізованість; рівень соціалізованості та справедливості економіки; ефективність економічної діяльності (політики) держави [3, с. 6].

Сучасна модель економіки України, безперечно, ринкова. Але за такими ознаками, як ефективність, стабільність, соціальність, цивілізованість, демократичність вона значно поступається моделям економіки у розвинутих країнах, де економіка на базі високої ефективності виробництва забезпечує відповідний рівень задоволення потреб населення. Трансформаційні процеси переходу від централізовано-планової до соціально орієнтованої ринкової моделі функціонування і розвитку національної економіки об'єктивно вимагають адекватних цілеспрямованих дій з боку держави, яка в перехідних умовах виконує крім загальних функцій цілий ряд специфічних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Беляєв О.О., Бебело А.С., Комяков О.М. Держава і перехідна економіка: механізм взаємодії. монографія. К.: КНЕУ. 2003. 190 с.
2. Геєць В.М., Панченко Є.Г., Лібанова Е.М. Перехідна економіка. Монографія. К., Вища школа, 2003. 591 с.
3. Карпінський Б.А. Стійкість економічної системи як фактор впливу на ефективність функціонування механізму збалансованості системи держави. *Економіка. Фінанси. Право*. 2006. № 8. С.3-7.